

ไปเรียนรู้ฝึกฝน altruistic brain

ตอนที่ ๑

สาวน้อย (ร้อยชั่ง) ถามว่า ไปหลงเสน่ห์อะไรของ [อาจารย์แห้ว](#) ถึงยอมหอบกระเป๋าทิ้งเมียในวันหยุดยาว (๑๑ - ๑๓ ก.ค. ๕๗)
ไปขายแดนจังหวัดตากกับอาจารย์แห้ว

ผมตอบว่า หลงเสน่ห์นักกฎหมายรับใช้คนรวย ที่ผันตัวเองมารับใช้คนจนและคนด้อยโอกาส ผมอธิบายให้เธอฟังว่า ผมใช้อาจารย์แห้วเป็นครูสอนวิชา altruism โดยผมมีสมมติฐานว่า คนแบบนี้มี altruistic brain ที่มีคุณภาพสูงมาก มีพลังรุนแรง ถึงขนาดว่าเมื่อ altruistic emotion ระเบิดขึ้นแล้ว ช่างสารก็หยุดไม่อยู่ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า impulsive behavior

ผมตั้งคำถามกับตัวเองว่า วงการศึกษาไทยจะมีวิธีการกระตุ้นสมองส่วน altruistic brain อย่างไร แล้วติดตามเรียนรู้ จากอาจารย์แห้ว

จริงๆ แล้วอาจารย์แห้วชวนผมไปเรียนรู้การทำงานเรื่องคนไร้สถานะ ตามตะเข็บชายแดนที่คณะของท่านดำเนินการอยู่ เป็นการทำงานจริง พร้อมกับทำงานวิจัยไปด้วย ลูกศิษย์ของอาจารย์แห้วจึงได้เรียนกฎหมายแบบลงมือทำ (Activity-Based Learning) ที่เป็นการทำเรื่องจริง หรือทำงาน การเรียนนี้ จึงเป็น authentic learning สำหรับลูกศิษย์ของอาจารย์แห้ว ส่วนผมเป็น “ลูกศิษย์ของลูกศิษย์” คือตามไปดูต่างๆ โดยมีกำหนดการ [ดังนี้](#) ซึ่งเป็นกำหนดการที่ปรับได้ ดังนั้น ในบางช่วงจึงไม่ได้เป็นตามนี้ ทีมอาจารย์แห้วอยู่ทำงานรวม ๗ วัน ใน ๔ อำเภอ ส่วนคุณเปากับผมและอีกหลายคน ร่วมเรียนรู้ ๓ วัน ใน ๓ อำเภอ คือท่าสองยาง พะพระ และแม่ระมาด

เมื่อลงจากเครื่องบินแอร์ที่สนามบินนานาชาติแม่สอดเวลา ๑๑ น. ผมก็ตกใจ เพราะทีมที่ไปมีจำนวนมากกว่าที่คิด และยังมีทีมของจังหวัดตากมารับที่สนามบิน และร่วมเดินทางไปด้วย นำโดย นพ. พูลลาภฉันทวิจิตรวงศ์ (นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด), นพ. ธวัชชัย ยิ่งทวีศักดิ์ (หมอหนึ่ง) ผอ. รพ. ท่าสองยาง, สาธารณสุขอำเภอท่าสองยาง, และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลที่เป็นบุคคลที่มีปัญหาด้านสถานะบุคคล ๒ คน คือคุณชนินทร์ (จ่อซุหะ) กับคุณยาว (เปี้ยะอ่อ)

คณะของเราเป็นคณะใหญ่ จำนวนกว่า ๔๐ คน นั่งรถตู้ ๕ คัน เป็นขบวน ไปตามถนน ๑๐๕ นำโดยรถตำรวจ ที่ส่งต่อกันเป็นทอดๆ ตามพื้นที่ที่รับผิดชอบ เส้นทางถนนส่วนใหญ่เรียบแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างพม่ากับไทย จึงเดาได้ว่า ถนนเส้นนี้เป็นถนนที่ต้องระมัดระวัง ในเรื่องชายแดน

เรานั่งรถไปตามถนนที่คดเคี้ยว เพราะเป็นถนนเลียบภูเขา รวมทั้งฝนตกพราเอือบตลอดทาง กว่าจะไปถึง [สถานพักพิงบ้านแม่ทศนีย์](#) (ศิริประณีต) เป้าหมายศึกษาหาความรู้จุดแรก รวมทั้งเป็นที่กินอาหารเที่ยง เวลาก็ปาเข้าไป ๑๓.๓๐ น. เราจึงกินอาหารด้วยความ เอ๋อคร่อย และได้รับรู้สภาพของบ้านเลี้ยงเด็กจำนวน ๖๗ คน ที่เป็นเด็กกำพร้า เด็กพิการ เด็กยากจน ได้รับความช่วยเหลือจากวงการศาสนาคริสต์ เธอเอ่ยชื่อคุณไข่ม่อนหลายครั้ง แน่นนอนว่า การเลี้ยงเด็กถึง ๖๗ คน ย่อมมีปัญหามากมายหลากหลายด้าน และด้านหนึ่งคือเรื่องสถานะบุคคล แต่แม่ทศนีย์ ก็มีใบหน้าที่ยิ้มเอิบแจ่มใส ในลักษณะอิ่มสุข ผมมาพบคนที่ altruistic brain ใหญ่ อีกคนหนึ่งแล้ว

พูดคุยซักถามทำความเข้าใจ และฟังเพลงหมู่ของเหล่าเด็กๆ และแม่ทัพนี้ สองเพลง จนเกือบสามโมงเย็น เราก็ต้องออกเดินทางไปยังบ้านมอหะ ที่โรงเรียนบ้านแม่สุวิทยา สถานที่ที่เด็กนักเรียนและชาวบ้านมอหะผู้ใหญ่จำนวนหนึ่ง ที่มีปัญหาสถานะบุคคล จำนวนกว่าสองร้อยคน กำลังรอเราอยู่ ผมเดาว่าเขาคงรออย่างกระวนกระวาย เพราะเราไปถึงช้ากว่าเวลานัดกว่าหนึ่งชั่วโมง

โรงเรียนบ้านแม่สุวิทยาเป็นโรงเรียนใหญ่ สอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้น ม.๖ มีนักเรียนถึง ๑,๕๖๕ คน นักเรียนร้อยละ ๙๙ เป็นกะเหรี่ยง ไม่มีสัญชาติ ๒๙๒ คน กระทรวงศึกษาธิการให้รหัสหมายเลขบุคคลขึ้นต้นด้วย G และจัดงบประมาณ สนับสนุน ตามมติ ครม. ปี ๒๕๔๘ นักเรียนอยู่ประจำที่โรงเรียน ๒๕๖ คน เพราะบ้านไกล ต้องเดินขึ้นเขาไป

เวทีเริ่มต้นด้วยคุณหมอวัชชัย เล่าเรื่องสภาพการให้บริการสุขภาพในพื้นที่ภูเขา กันดาร ห่างไกล มีทั้งคนมีสิทธิบริการ สุขภาพและคนไม่มีสิทธิและคนแอบสวมสิทธิ และลงท้ายด้วยปัญหาคนที่ควรได้รับสิทธิเป็นคนสัญชาติไทย แต่ไม่ได้รับการรับรองสิทธิ โดยยกตัวอย่างเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล ๒ คน คือชนินทร์กับยาว

หลังจากนั้น ผู้ใหญ่บ้านเล่าปัญหาการสำรวจเพื่อรับรองสถานะบุคคล ว่าทางราชการมาเป็นช่วงๆ มีคนตกสำรวจมาก และครูใหญ่เล่าเรื่องนักเรียน

ที่นี่ผมได้เข้าใจตัวเลขทะเบียนบุคคล ๑๓ หลัก ว่าขึ้นต้น 0 หมายถึงนักเรียนที่ยังไม่ได้รับการรับรองสิทธิเข้าเมืองและสิทธิอาศัย แต่กระทรวงศึกษาธิการรับรองสิทธิเข้าเรียนได้, 6 หมายถึงได้สิทธิอยู่ชั่วคราว แต่ยังมิสถานะคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย, 7 หมายถึงลูกของ 6, 00 หมายถึงผู้ติดตามแรงงานต่างด้าว ความหมายของตัวเลขดังกล่าวได้ [ที่นี่](#) และดูเรื่อง มาตรา ๒๓ แห่ง พรบ. สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) ๒๕๕๑ [ที่นี่](#) และความรู้เรื่องสัญชาติไทย [ที่นี่](#) (แต่ภาษากฎหมายอ่านเข้าใจยากจัง)

หลังจากอธิบายสภาพสังคม และบริการสุขภาพของคนในอำเภอ ก็ถึงรายการนักเรียน ๔ คน ที่มีปัญหาสถานะบุคคลแตกต่างกัน เริ่มจาก นส. หทัย (คนกะเหรี่ยงไม่มีระบบนามสกุล) ขึ้น ม.๖ บอกว่าพ่อแม่มาอยู่ที่นี้กว่า ๓๐ ปี ตนเองเรียนที่โรงเรียนนี้มาตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึง ม. ๖ แล้วเคยไปยื่นขอสัญชาติไทยตาม พรบ. สัญชาติ มาตรา ๗ ทีวี วรรคสอง ตั้งแต่เรียนชั้น ป. ๖ ก็ไม่ได้ ปัจจุบันก็ได้ยื่นคำร้องขอสัญชาติ และทำอะไรอีกหลายอย่าง นส. หทัยเล่าความยากลำบากในชีวิตของตน และร้องไห้สะอึกสะอื้น ทำเอาคนในห้องสลดใจไปตามๆ กัน

คุณเตือนตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ

- ถ้อยบัตรอะไร นักเรียนคนที่สอง (สุรเดช) ตนเอง 7, พ่อ 0, แม่ 6 คำแนะนำคือ สุรเดชควรร้องขอสัญชาติไทยตั้งแต่ปี ๒๕๕๓

คนที่น่าชื่นชมมากคือคนที่ ๔ ที่เป็นผู้ชาย เมื่อถามว่าพ่อแม่มีบัตรประชาชนพม่าไหม เขาตอบว่ามีทั้งสองคน คำแนะนำของ อ. หวาวคือ

ให้นักเรียนกลับไปทำพาสปอร์ต พม่า แล้วขอวีซ่าเข้าเมืองในฐานะนักเรียน แล้วขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ในภายหลัง

หลังซักถามนักเรียน คณะที่ไปศึกษาดูงานด้วยกันเอง ได้แนวทางดำเนินการของภาคีมากมาย ความรู้สึกดีๆ ของผมคือ ผมได้ไปเห็นความไม่เป็นธรรมในสังคม ได้สัมผัสความชั่วร้ายของสถานภาพ “คนกินคน” แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจาก ความยากลำบากของเพื่อนมนุษย์ และเดาว่าส่วนใหญ่เป็นฝีมือของทางราชการ เชื่อมโยงกับคอร์รัปชัน และความไร้ประสิทธิภาพของระบบ โดยไม่มีหน่วยเหนือเอาใจใส่แก้ไขระบบ ผมนึกตำหนิ กพร. อยู่ในใจ

อ. แหวน บอกว่า จะจัด “ห้องเรียน” ให้แก่เจ้าของสิทธิ์ เพื่อให้ดูแลตนเอง และดูแลช่วยเหลือกันเองได้ ในระดับหนึ่ง โดยจะแบ่งคนดังกล่าวออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่ (๑) คนที่ไม่มีเอกสารรับรองตัวบุคคลใดๆ เลย เพราะไม่มีชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก, (๒) คนสัญชาติไทยที่ถูกบันทึกในทะเบียนราษฎรไทยว่าเป็นคนต่างด้าว, (๓) คนที่ถูกบันทึกในทะเบียนราษฎรไทยที่เกิดในประเทศไทย แต่ไม่ได้รับการรับรองสัญชาติใดๆ เลย, (๔) คนที่ถูกบันทึกในทะเบียนราษฎรไทยที่เกิดนอกประเทศไทย แต่ไม่ได้รับการรับรองสัญชาติใดๆ เลย และ (๕) คนที่ถูกบันทึกในทะเบียนราษฎรไทยในสถานะแรงงานต่างด้าว หรือผู้ติดตามแรงงานต่างด้าว

จบวงประชุมที่โรงเรียนเย็นมาก เราเดินทางไปโรงพยาบาลท่าสองยาง กินอาหารเย็น แล้ว AAR กัน จากวง AAR ทำให้ทีมงานจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้ความรู้มาก สำหรับปรับปรุงกิจกรรมในวันต่อไป และผมก็ได้ความรู้เพิ่มขึ้นมากด้วย

ท่านที่สนใจจริงๆ ฟังเสียงการประชุมที่บ้านมอหะ ที่โรงเรียนบ้านแม่สุวิทยาได้ [ที่นี่](#)

ผมได้เรียนรู้ว่า มี [คณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น](#) ซึ่งมีกรรมการอยู่ในคณะที่เดินทางไปครั้งนี้ ๒ คน คือ อ. แหวน กับ คุณเชษฐ (ภควินท์ แสงคง) นอกจากนี้ในทีมศึกษาครั้งนี้ยังมีจาก [มูลนิธิกระจกเงา](#) ,

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, มูลนิธิศุภนิมิตฯ, สสส.,

[สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย](#)

, บางกอก (สีกัล) คลินิก, และมูลนิธิสยามกัมมาจล ทั้งหมดนี้ร่วมพลังกัน ไปร่วมคณะศึกษาดูงานครั้งนี้ เพื่อดำเนินการจัดการปัญหาสถานะบุคคลอย่างยั่งยืนถาวร ไม่ปล่อยให้เป็นปัญหาเรื้อรัง อย่างที่ดำเนินอยู่นานนับสิบปี เป็นบ่อเกิดของการแสวงประโยชน์โดยมิชอบ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการค้ามนุษย์ รวมๆ แล้วผมคิดว่า เป็นเรื่องปัญหาทางสังคม ที่ต้องมีการจัดการจริงจังในยุค คสช. นี้

ชีวิตที่พอเพียง : ๒๒๒๔. ไปขายแคนตาก : ๑. อำเภอท่าสองยาง ๑๑ ก.ค. ๕๗

เขียนโดย ศ.นพ วิจารณ์ พานิช

วันเสาร์ที่ 16 สิงหาคม 2014 เวลา 00:00 น. - แก้ไขล่าสุด วันเสาร์ที่ 16 สิงหาคม 2014 เวลา 10:03 น.

ขอขอบคุณ อ. แหวว ที่กรุณาแก้ไขต้นฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เป็นข้อกฎหมาย

วิจารณ์ พานิช

๑๑ก.ค. ๕๗

ชมภาพประกอบโปรดกด link : <http://www.gotoknow.org/posts/574627>